

**СВІТЛИНИ УКРАЇНСЬКИХ ХОРОВИХ КОЛЕКТИВІВ
ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ — ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.
(з матеріалів фонду фотографій Інституту досліджень
бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної
наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка)**

Алла Ільницька

молодший науковий співробітник відділу наукових досліджень музичних творів та фотодокументів Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України ім. В. Стефаніка

На основі фотоматеріалів з фонду Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка відтворено концертно-виконавську діяльність українських хорових колективів Галичини кінця ХІХ — першої половини ХХ ст. У науковий обіг введено маловідомий джерелознавчий матеріал.

Ключові слова: українське пісенно-хорове мистецтво, хорове виконавство, музично-хорове товариство «Боян», фонд фотографій, Інститут досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка.

We concentrate on the concert activity of Ukrainian choirs in Halychyna starting from the end of 19th and until the mid-20th. The study is centered around the set of mostly unknown photography images from the archive of the Institute for studying of the bibliography sources of Vasyl Stefanyk National scientific library.

Keywords: Ukrainian song, Ukrainian choirs, music and choir society «Boyan», photography archive, Institute for studying of the bibliography sources of Vasyl Stefanyk National scientific library.

На основани фотоматериалов из фонда Института исследований библиотечных художественных ресурсов Львовской национальной научной библиотеки Украины имени В. Стефаніка отобразена концертно-исполнительская деятельность украинских хоровых коллективов Галичины конца ХІХ — первой половины ХХ ст. В научный обиход введён малоизвестный источниковедческий материал.

Ключевые слова: украинское песенно-хоровое искусство, хоровое исполнительство, музыкально-хоровое общество «Боян», фонд фотографий, Институт исследований библиотечных художественных ресурсов Львовской национальной научной библиотеки Украины имени В. Стефаніка.

Кінець XIX — середина XX ст. — період значного піднесення українського хорового виконавства в Галичині. На західноукраїнських землях пісенно-хорове мистецтво виконувало важливу суспільну функцію, допомагаючи прогресивній громадськості зберегти свою національну ідентичність у складних історичних обставинах розвитку культури. Створювалися численні хорові колективи (при товариствах, клубах, навчальних закладах, установах та ін.), закладаючи підвалини професійної української хорової культури.

Документальним джерелом концертно-виконавської й громадської діяльності українських хорових колективів Галичини є добірка фотоматеріалів з фондів відділу наукових досліджень музичних творів та фотодокументів Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України ім. В. Стефаника. Світлини відтворюють концертну діяльність музично-хорового товариства «Львівський Боян», чоловічих хорових колективів «Дванадцятка Купчинського», «Сурма», «Бандурист», «Український хор» Дмитра Котка, а також численних академічних і сільських хорів. Фотографії, які є об'єктом нашого дослідження, охоплюють останнє десятиліття XIX ст. і 20–30-ті рр. XX ст. Вагому частину світлин українських хорових колективів у фонді фотографій Інституту становить збірка колишнього музею Наукового товариства імені Шевченка у Львові, а також фотоматеріали, які надійшли у фонд з приватних і родинних колекцій жертводавців (збірки Зенона Попеля, Юрія Філяса). Світлини з приватних і родинних збірок здебільшого аматорські, їх автори невідомі, на деяких фотографіях зазначені назви фотоательє («Helios Fotograf Atelier», Praha; «Foto Forbert», Warszawa; «Kunst-Photo», Lemberg) або прізвища фотографів (Л. Янушевич, Львів; Ю. Вінчковський, Микуличин).

Усі фотографії умовно поділимо на групи за назвами хорових колективів, а в межах кожної групи — за хронологією подій.

Найбільшу групу становлять світлини, які відтворюють діяльність хору музично-хорового товариства «**Львівський Боян**». Заснування у Львові товариств «Руська Бесіда» (1861 р.), «Горбан» (1870 р.), «Академічне Братство» (1882 р.), молодіжних просвітницьких організацій і співочих гуртків сприяло тому, що центром культурного життя українців став Львів. Тут у 1891 р. було створене перше українське музично-хорове товариство «Львівський Боян», покликане пропагувати пісенно-хорове мистецтво в Галичині,

а найголовніше — розвивати українську національну культуру. Згодом музично-хорові товариства «Боян» розгорнули широку діяльність у багатьох містах Галичини. Про створення «Львівського Бояна» залишив інформативне повідомлення в часописі «Альманах Музичний» М. Волошин: «Посередний почин до засновання Львівського Бояна дали артистичні прогульки з хором (чи то 12 чи 16-ки) під управою знаменитого нашого диригента О. Нижанковського, а значіне таких прогулок спонукало виділ Рускої Бесіди що в році 1891 закупив фортеп'яні і скликав перші збори Львівського Бояна на день 2 лютого 1891. Збори під проводом о. П. Бажанського вибрали перший виділ, до котрого ввійшли: проф. В. Шухевич яко голова, Др. Ст. Федак яко містоголова, проф. Н. Вахнянин яко диригент, п. Євгенія Барвіньська яко диригентка, п-ні О. Венгринович, Олеся з Бажанських Озаркевичева і С. Хандерис яко виділові, а п. Берта Ганінчак і Д. Січинський яко заступники — ухвалили статут товариства. Перша продукція Львівського Бояна на Шевченківських вечерницях в р. 1891 складалась з таких творів як: «Іван Гус» М. Лисенка, «Завіщане» Шевченко-Вербицкий і «Молитва» з опери Купало Н. Вахнянина. Від того часу почались концерт за концертом і то не лишень у Львові, але також по провінції, бо члени надзвичайно солідно серцем і душею занялись піснюю» [4, с. 105].

Активна концертна діяльність хору «Львівський Боян» стала вагомою і невід'ємною частиною культурного життя Галичини, «хори «Б[ояна]» підносили загальний рівень культури, їхні концерти знайомили українську громадськість із шедеврами світової класики» [6, с. 407].

Один із найбільш значущих і успішних виступів «Львівського Бояна» відбувся в Празі влітку 1891 р., вже в перший рік існування хору, на відкритті ювілейної виставки народного господарства й культури Чехії (Všeobec. Zemská Lubil. Výstava r. 1891 v Praze). Чеська критика високо оцінила твори українських композиторів (А. Вахнянина, І. Воробкевича, І. Лаврівського, М. Лисенка, В. Матюка, О. Нижанківського, П. Ніщинського) і їх хорове виконання. До збірки фотоматеріалів, присвячених діяльності «Львівського Бояна», належить фотографія співаків хору на чолі з Е. Барвіньською, А. Вахнянином, В. Шухевичем під час цієї концертної поїздки (Helios Fotograf. Atelier na Zem. Jub. Výstavě v Praze, 1891).

Наступною видатною подією, задокументованою на світлинах, був урочистий концерт з нагоди 100-літньої річниці заснування першого українського хору в Перемишлі, який відбувся 26 травня 1929 р. (в залі «Робітничого Дому») в Перемишлі, і повторно у Львові 2 червня 1929 р. У програмі концерту прозвучали твори А. Вахнянина, Б. Вахнянина, М. Вербицького, І. Воробкевича, І. Лаврівського, М. Леонтовича, М. Лисенка, В. Матюка, О. Нижанківського, К. Стеценка, під диригуванням М. Волошина, Б. Вахнянина, С. Людкевича, І. Охримовича, Д. Садовського, С. Федака. Тогочасний музичний часопис «Боян» про цей концерт писав так: «Найважливішою подією у співацькому житті Львова був музичний фестиваль устроєний заходом «Львівського Бояна» при співучасті хору «Перем[иського] Бояна», «Стрийського Бояна», муж[еського] хору «Бандурист», «Сурма» і Хору Богословів — в століття заснування першого мистецького хору на Галицькій Україні при гр[еко] кат[олицькій] Катедрі в Перемишлі. ... Відбувся він дня 2.VI.1929 в салі Кольосою (Пасаж Германів). I. частина фестивалю обіймала твори церк. музики, II. частина світські» [11]. У цій же статті автор зазначив, що ідея організації фестивалю належала Б. Кудрику, а його успішне проведення — С. Людкевичу й І. Гриневецькому. «Всім їм за се велике діло належить дяка і признання не тільки музичних сфер, але всіх, кому рідна культура лежить на серці» [11, с. 22]. На світлині, виконаній у день концерту перед будинком «Робітничого Дому» в Перемишлі, зображені учасники «Львівського Бояна» й «Перемиського Бояна», зокрема, композитори й диригенти В. Барвінський, І. Гриневецький, Й. Кишакевич, Б. Кудрик, С. Людкевич, І. Охримович, С. Федак; хористи О. Бачинська, С. Голіната, І. Гургула, М. Данилевич, М. Драган, Г. Зарицька, С. Криштальська, О. Левицька, З. Попель, О. Рожанківська, Я. Сім'янович, М. Смішко, І. Федусевич, Г. Філяс, О. Філяс, О. Ціпановська, Н. Юрчинська.

Діяльність хору «Львівський Боян» кінця 1920-х — початку 1930-х рр. відображена на аматорських фотографіях із приватних і родинних збірок, які подарували Бібліотеці З. Попель (у 1968 р.) і Ю. Філяс (у 2010 р.). Їх виконали, очевидно, самі музиканти чи хтось із їхніх знайомих. Незважаючи на те, що світлини аматорські, вони є історичними джерелами концертної й громадської активності хорового колективу. Подаємо перелік цих фото з підписами, які збереглися на звороті фотокарток, із доповненнями автора статті:

— «Боян» на комерсі по концерті зорових новин 22.3.1929 р. [серед хористів — В. Барвінський, С. Людкевич];

— прогулька «Бояна» до «Чортівської скали» [коло Львова] в день 16.06.1929 р. [серед інших — Г. Зарицька, О. Левицька, І. Охримович (диригент), З. Попель, Г. Філяс, О. Філяс];

— хор «Львівський Боян», [кінець 1920-х рр., серед хористів — В. Барвінський, Й. Кишакевич, С. Людкевич];

— хор «Львівський Боян» [початок 1930-х рр.];

— «Боян» [кінець 1920-х — початок 1930-х рр.], члени «Львівського Бояна» з Т. Купчинським під час артистичних мандрівок];

— члени хору «Боян» [Львів, початок 1930-х рр., серед інших — І. Охримович (диригент), М. Смішко, Р. Стецура, З. Попель, О. Філяс];

— «Боян» на подвір'ї собору Св. Юра [кінець 1930-х рр., серед інших — І. Охримович, З. Попель, М. Смішко, Р. Стецура, О. Філяс], (Львів, Satrap-Photo);

— «Боян» [Львів, 1930-ті рр., серед інших — І. Гриневецький, Б. Кудрик, І. Охримович, З. Попель, О. Філяс, О. Ціпановська];

— театральний гурт, члени «Бояна» [1930-ті рр., серед інших — О. Філяс].

На концертні виступи українських музикантів активно реагувала тогочасна галицька преса. Найбільше інформації публікували мистецькі часописи «Боян», «Ілюстрований музичний календар», «Артистичний вісник», «Українська музика» та ін., які висловлювали не лише схвальну думку, а й критично оцінювали ту чи іншу мистецьку подію. Подаємо кілька відгуків про виступи хору «Львівський Боян», які, можливо, стосувалися і тих подій, що відтворені на тодішніх фотокартках: «Дуже цікавий був концерт «Львівського Бояна». На спілку з муж[еським] хором «Сурмою», Г. Левицькою як п'яністкою і Д. Бандрівською як співачкою виконано твори німецьких романтиків (Шуберт, Шуман, Брамс). ... Оба хори, а головно диригенти Др. Людкевич (Боян) і І. Охримович (Сурма) та солісти вклали багато солідної праці над програмою. Всі вони залишили спомин чогось доброго, ясного і теплого» [8]. «Дня 4. і. 7. ц[ього] р[оку] відбулися у Львові два хорові концерти: один «Львівського Бояна» в салі т-ва ім. Лисенка, другий співочого гуртка «Сурма» в салі «Ремісничої палати». Концерт «Львівського Бояна» був чисто хоральний і обіймав т[ак] зв[ані] «новини укр[аїнської] хорової музики» [2, с. 14]. Автор статті піддав критиці виконання

деяких творів хору, зокрема виконання народних кантів, вважаючи «продукцію недотягнутою», і висловив думку, що хоровий колектив, «між якого членами є все таки ще доволі значний процент нефахових співаків», повинен значно більше уваги приділяти професійній роботі з хором. Схвальну критику концерту народних слов'янських пісень, що відбувся в лютому 1937 р. за участю хору «Львівський Боян», дав В. Балтарович: «... мішаний хор «Боян» звучав соковито, вирівняно. У виконанні цього хору почули ми новину: українські народні пісні з Полісся та Лемківщини в опрацюванні М. Колесси, відомого спеца в цій ділянці» [1].

Серед виступів «Львівського Бояна» в 1930-х рр. визначним був ювілейний концерт колективу на сцені оперного театру у Львові 13 березня 1932 р. з нагоди 40-ліття заснування хору. У святковому концерті, зазначає Л. Ханик, «... взяли участь і сторонні співочі сили, а саме: викладачі Вищого інституту ім. Лисенка О. Бандрівська, Р. Прокопович-Орленко, чоловічий хор «Сурма», та деякі з позальвівських хорових товариств» [15, с. 63]. У концертній частині програми звучали твори А. Вахнянина, С. Воробкевича, Ф. Колесси, М. Лисенка, С. Людкевича, О. Нижанківського, Д. Січинського. Ця подія відтворена на світлинах, виконаних після концерту на сцені театру, де зображені всі учасники хору, а також його правління: С. Федак (диригент «Львівського Бояна»), І. Гриневецький (голова «Львівського Бояна»), Д. Вахнянин (касир), З. Попель (секретар), О. Плешкевич (керівник хору «Сурма»), С. Людкевич, М. Колесса, О. Левицька, О. Попель, Я. Сім'янович.

Музично-хорові товариства «Боян» у Галичині щорічно влаштовували традиційні шевченківські святкування, які були не лише виявом пошани великому діячеві української культури, а й «важливою формою пропаганди української музики» [6, с. 407]. У фонді фотографій Інституту зберігаються світлини з двох урочистих шевченківських святкувань кінця 1920-х — 1930-х рр.:

— «Львівський Боян» після концерту 1927 р., де поруч з хористами — В. Барвінський, М. Волошин, Й. Доманик, Й. Кишакевич, А. Козак, Ф. Колесса, С. Людкевич;

— виступ «Львівського Бояна» з симфонічним оркестром [1930-ті рр.; на сцені разом з хористами — В. Барвінський, Е. Козак, С. Людкевич].

Група світлин із фонду фотографій Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів присвячена діяльності чоловічого хору «Сурма», який постав із Львівського співацького гуртка «Дванадцятка Купчинського» у 1925 р. Крім диригента Тадея Купчинського, першими організаторами хору «Сурма» були М. Коцко, М. Сидорак і М. Смішко. Згодом до гурту приєдналися З. Попель і Р. Сливка. У 1927 р. хор став музичною секцією товариства «Просвіта» і виступав у читальнях передмість Львова, брав участь у святах кооперативів, української книжки, української пісні та ін. У 1929 р. хор «Сурма» перейшов до Музичного товариства ім. М. Лисенка, а диригентом став І. Охримович. Концертну діяльність хору 1920–1930-х рр. відображають світлини з фонду Інституту:

— «Дванадцятка Купчинського» 1926 р., на якій зображені*: Тадей Купчинський (диригент), Сливка (І Бас), Сидорак (І Тенор), Коцко (ІІ Бас), Макух (ІІ Бас), Попель (ІІ Бас), Цьонка (ІІ Тенор), Примович (ІІ Тенор), Флис (І Бас), Стецура (І Бас), Новицький (І Тенор), Цап (ІІ Тенор), Смішко (ІІ Тенор);

— хор Купчинського після концерту на Знесінні (Львів) у грудні 1929 р. (під час його відсутності) під диригуванням Іванишина;

— Т. Купчинський з членами хору «Львівський Боян» (О. Філяс, Г. Філясом, З. Попелем та ін.) під час артистичних мандрівок [кінець 1920-х — початок 1930-х рр.];

— хор Купчинського у червні 1935 р. на посвяченні дому-читальні «Просвіта» в Голоску Великім (коло Львова);

— учасники хору «Сурма» з диригентом І. Охримовичем ([1930-ті рр.], фотограф Л. Янушевич).

Про організаційні зміни в колективі хору повідомляв часопис «Боян» у рубриці «Дописи»: «Муж[еський] хор «Сурма» цього року не виступав також з власним концертом, лиш брав участь у концерті з нагоди 100-літ[ньої] річниці оснований хору в Перемишлі. Пояснюється це тим, що в праці хору була довша перерва. ... Щойно з кінцем квітня наступила реорганізація хору, який складається тепер з 25 членів (разом з диригентом); приступлено до інтензивної праці. Диригентом хору є п. І. Охримович, а те є заперукою, що хор «Сурма» вибється на чільне місце серед муж[еських] хорів у краю» [5, с. 45]. У листопаді 1937 р. колектив здійснив

* Прізвища та імена виконавців подано згідно з підписом, що зберігся на звороті фотокартки.

поїздки до Варшави для запису грамофонної платівки на фірмі «Сирена-Рекорд». Учасників цього виступу зафіксовано на фотографії (Foto Forbert, Warszawa, 1937)*: Лозинський (II Бас), Козак Євген (II Тен.), Рак (II Тен.), Гапій Осип (II Бас), Процінський Волод. (I Бас), Курочко Осип (I Бас), Стецура Осип (I Бас), Шухевич Юрій (I Тен.), Сімянович Яросл. (II Тен.), Хомин Петро (I Тен.), Попель Зенон (II Бас), Охримович Іван (диригент), Романовський Іван, опер. артист (II Бас), Др. Смішко Маркіян (I Тен.), Цимбалістий (I Тен.).

Крім активної концертної діяльності чоловічий хор «Сурма» брав участь у конкурсах хорових колективів. На Першому Крайовому конкурсі хорів у Львові, який відбувся в серпні 1942 р., колектив здобув другу нагороду. Цю подію хористи разом з тодішнім диригентом О. Плешкевичем задокументували на світлині (фотоательє Kunst-Photo, Львів, 2 серпня 1942 р.). Схвальну рецензію виступам «Сурми» під диригуванням О. Плешкевича дав В. Барвінський на сторінках часопису «Українська музика» ще в 1938 р.: «Концерт старогалицьких пісень з нагоди закінчення 100-ліття «Русалки Дністрової», уладжений і виконаний 13 квітня ц[ього] р[оку] співацьким товариством «Сурма», треба зачислити до найкращих наших хорових продукцій цього річного концертного сезону. Ствердив він одночасно, що праця в цьому товаристві під його теперішнім керманічем О. Плешкевичом стоїть цілковито на висоті свого завдання, так під оглядом праці над технічним вишколом хору, як і своїм наставленням до змісту своєї праці й діяльності» [3].

Помітну роль у мистецькому житті Галичини відіграв хор «**Бандурист**», який сформувався у Львові в середовищі студентської молоді в 1905 р. і ставив собі завдання пропагувати українську музику. Засновником і першим диригентом хору був І. Смолинський. З цим хором виступали такі відомі українські співаки, як М. Голинський, М. Менцинський, М. Микиша, О. Парахоняк, С. Стаднікова, Г. Хоткевич.

Серед визначних подій, які відбулися в концертному житті хору «Бандурист» і були задокументовані на світлинах, — ювілейний концерт з нагоди 25-ліття заснування колективу, який відбувся у

* Прізвища та імена виконавців подано згідно з підписом, що зберігся на звороті фотокартки.

Львові 1 червня 1930 р. в залі Музичного товариства ім. М. Лисенка (диригенти І. Смолинський, І. Гриневецький та І. Охримович). Програма концерту складалася з творів В. Барвінського, В. Безкоровайного, А. Вахнянина, С. Воробкевича, Й. Кишакевича, Ф. Колесси, М. Лисенка, С. Людкевича. У концерті брали участь колишні члени «Бандуриста», зокрема відомий український співак Михайло Голинський. Часопис «Боян» помістив розлогу статтю про цю подію, констатує, що «...голоси у старих «бандуристів» ще цілком свіжі і сильні» [16, с. 75]. Автор Я. Д. зазначив, що «по концерті зроблено перед домом Муз[ичного] Інституту спільну знімку довоєнних і теперішніх членів «Бандуриста» і осіб довоєнних членів» [16, с. 76]. Обидві ці світлини, які виконав фотограф Л. Янушевич, зберігаються у фонді фотографій Інституту. На ювілейних світлинах «Бандуриста» зображені В. Безкоровайний, Б. Вахнянин, Д. Вахнянин, М. Голинський, І. Гриневецький, Й. Кліш, Б. Кудрик, С. Людкевич, Г. Микетей, В. Неділка, І. Охримович, З. Попель, Я. Сім'янович, І. Смолинський, Р. Шипайло, Т. Шухевич та ін.

Відомий український співак Михайло Голинський залишив спогад про свою участь у хорах «Бандурист» і «Боян»: «У Львові, в гімназії, диригентами були: учень сьомої класи Іван Охримович, що часто співав тенорові соля в хорі (мав гарний ліричний тенор), професор Форостина, катехит о. Іван Туркевич. В мішаному хорі «Боян» були диригентами проф. д-р Станислав Людкевич, славний наш композитор, і адвокат д-р Михайло Волошин (мав гарний ліричний тенор), а в мужеському академічному хорі «Бандурист» був дуже добрим диригентом Артимович. В обох хорах «Боян» і «Бандурист» я, ще як гімназійний учень, був солістом — бас-баритоном» [7, с. 44-45].

«Український хор» Дмитра Котка, який галицька преса називала «[...] під оглядом загального звуку, якості голосової краски, внутрішньої дисципліни і великих технічних спроможностей найкращим українським хором Галичини» [10], представлений у фонді фотографій Інституту лише двома світлинами. На першій зображено художнього керівника й диригента хору Дмитра Котка (1931 р., Львів, фотоательє «Rembrandt»). На звороті другої фотокартки зазначено: «укр. хор («бувний») Дм. Котка під управою Давиденка

й диригентурою Гороха». Хор Дмитра Котка після реорганізації наприкінці 1920-х рр. (склад хору змінився з чоловічого на мішаний) знову розгорнув активну концертну діяльність, широко пропагуючи українське мистецтво. Ось кілька відгуків про цей хор у галицьких мистецьких часописах: «Годі не признати величезних заслуг — які положив хор Д. Котка на полі співацької культури на галицькій землі. Можна навіть сказати, що з часу появи сього хору на наших сценах — наступила зворотна точка і в організації хорів, і у використанні інтерпретативних хоральних засобів» [13, с. 51]. «Останній виступ хору Котка (12.IV.) у Великій салі Лисенка, потвердив черговий раз, що методи праці цього досвідченого диригента над своїм хором запевнюють йому (хорові) дві найважливіші прикмети: інтонаційну чистоту і певність та абсолютну дисципліну в ділянці ритму й динаміки» [14, с. 39].

В музичному житті Галичини важливу роль відігравали також численні **сільські хори**. Осередками культурного життя селян були читальні «Просвіти» — найголовніші громадські культурно-освітні організації. Результатом їх діяльності було значне піднесення культурного рівня селян. Керівник хору товариства «Боян» у Дрогобичі в 1930-ті рр. Богдан П'юрко писав: «Стоїмо в обличчі буйного зростання музичної діяльності села і стихійного гону до опанування музичного мистецтва зорганізованими лавами нашого селянства. Останніми роками набрав цей рух просто масового розміру. Тисячі музичних гуртків по всіх культ[урно]-освітних клітинах, десятки тисяч членів, що проходять в оцих гуртках перший ступінь музичного виховання...» [12, с. 20]. Низка світлин, які зберігаються у фонді фотографій Інституту, є свідченням високої музичної активності українського селянства, як-от^{*}: хор у Болехові під керівництвом директора Назаровича (1907 р.); хор в Снятині, художній керівник хору Іван Гаїк [фотокопія 1960-х рр. зі світлини 1918 р.]; хор в Бичкові (1920 р.); хор у с. Вислоці Великій (Горішнім), пов. Сянок (Лемківщина) (1934 р.); хор в с. Гологірках (коло Золочова) (1934 р.); хор кружка «Рідної школи» з О. Гойсаном (диригентом) (1935 р.), хор читальні «Просвіта» в Микуличині, пов. Делятин (травень, 1936 р., фотограф Ю. Вінцковський, Микуличин) та ін.

* Подаємо підписи, що збереглися на звороті фотокарток.

Розуміючи, що професійний рівень хору і його розвиток, добір репертуару, ставлення до найновіших авторсько-композиторських шкіл залежить від художнього керівника, Музичний інститут ім. М. Лисенка у Львові щорічно організовував курси для кандидатів сільських і просвітянських хорів, на яких вивчали такі предмети: диригування, загальні основи музики, сольфеджіо, загальні відомості з гармонії, загальні відомості про інструменти, історія української музики. У 1938 р. викладачами курсу були М. Колесса, Б. Кудрик, Н. Нижанківський, іспити приймали С. Людкевич і тодішній директор Музичного інституту ім. М. Лисенка В. Барвінський.

Окрему групу формують поодинокі світлини аматорських хорів, які діяли в Галичині при товариствах і навчальних закладах. Одним із перших українських музичних колективів другої половини XIX ст. був **чоловічий хор товариства «Зоря»** — активний учасник суспільно-політичного й культурного життя Галичини. Унікальним фотодокументом є світлина, яка зафіксувала участь хору в похоронах кардинала С. Сембратовича у Львові (1898 р.). У фонді Інституту збереглася світлина **учнівського хору Львівської Академічної гімназії** під керуванням Я. Вітошинського (Львів, подвір'я Народного Дому, жовтень 1906 р.). Першими керівниками гімназійного хору були А. Вахнянин і Я. Вітошинський, а диригентом П. Артимович. Ще одним цікавим прикладом активної музичної діяльності аматорського колективу є запис на радіо **хору, який функціонував при музичній накладні «Торбан»**. Про цю подію коротко згадано в журналі «Українська музика»: «Радієва авдиція новооснованого мішаного хору при «Торбані» відбулася у львівському радіо 17 вересня ц[ього] р[оку]» [9]. Учасники радіозапису Ю. Заяць, В. Гук, М. Сидорак, В. Сомик, П. Сомик, Я. Ярославенко зображені на фотографії, яка зберігається у фонді Інституту.

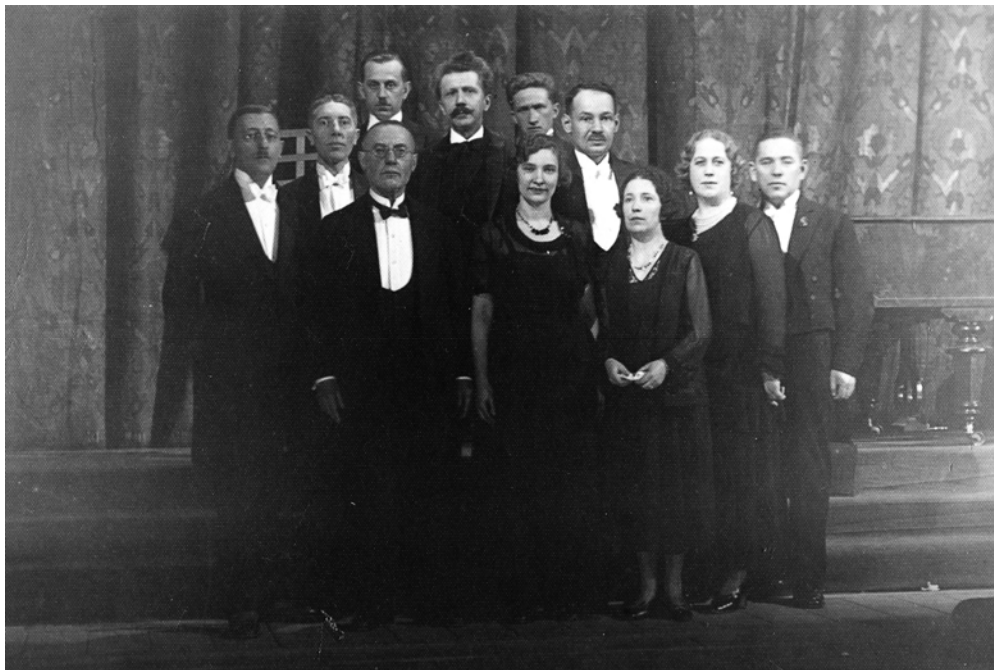
Фотографії українських хорових колективів Галичини кінця XIX — першої половини XX ст. є цікавою джерелознавчою основою для наукових досліджень української музичної культури. Як іконографічна складова наукової роботи вони допомагають розкрити об'єктивний процес становлення й розвитку українського пісенно-хорового мистецтва в Галичині, а також його ролі в національно-культурному відродженні нації.

Чоловічий хор «Бандурист» після ювілейного концерту з нагоди 25-ліття заснування колективу, який відбувся у Львові 1 червня 1930 р. в залі музичного товариства ім. М. Лисенка.

1-й ряд знизу зліва направо: Б. Кудрик, З. Попель. 2-й ряд знизу зліва направо: Й. Кліш, Б. Вахнянин, Т. Шухевич, І. Смолінський, М. Голинський, С. Людкевич, І. Гриневецький, останній — Я. Сім'янович.

3-й ряд : 1-й зліва І. Охримович, 4-й зліва Д. Вахнянин. 4-й ряд: 3-й зліва В. Безкоровайний, останній — Р. Шипайло

*Правління «Львівського Бояна» на сцені оперного театру у Львові після ювілейного концерту 13 березня 1932 р.
з нагоди 40-ліття заснування хору.
Верхній ряд зліва направо: Д. Вахнянин, З. Попель, О. Плешкевич, С. Людкевич, М. Колесса, І. Гриневецький,
останній — Я. Сім'янович. Нижній ряд зліва направо: С. Федак, О. Левицька, О. Попель*

Хор «Львівський Боян» в Перемишлі 26 травня 1929 р. з нагоди 100-літньої річниці заснування першого українського хору в Перемишлі

*Поїздка чоловічого хору «Сурма» до Варшави в листопаді 1937 р.
для запису грамофонної платівки на фірмі «Сирена-Рекорд».*

*Стоять зліва направо: Лозинський (II Бас), Козак Євген (II Тен.), Рак (II Тен.), Гапій Осип
(II Бас), Процінський Волод. (I Бас), Курочко Осип (I Бас), Стецюра Осип (I Бас), Шухевич Юрій (I Тен.).*

*Сидять зліва направо: Сім'янович Яросл. (II Тен.), Хомин Петро (I Тен.), Попель Зенон (II Бас), Охримович Іван
(диригент), Романовський Іван, опер. артист (II Бас), Др. Смішко Маркіян (I Тен.), Цимбалістий (I Тен.)*

1. *Балтарович В.* [Без назви] / *В. Балтарович* // Українська Музика. — 1937. — Квіт. (чис. 2). — С. 22.
2. [*Балтарович В.*]. Хорові концерти «Льв. Бояна» і «Сурми» / *В. Б.* // Музичний вістник (Львів). — 1930. — Квіт. — С. 14-15.
3. *Барвінський В.* [Без назви] / *В. Барвінський* // Українська Музика. — 1938. — Черв. (чис. 6). — С. 109.
4. *Волошин М.* Львівський Боян / *Мих. Волошин* // Альманах Музичний : літературна часть першого ілюстрованого календаря музичного. — Львів, 1904. — С. 105-111.
5. 3 життя хорів // Боян (Дрогобич). — 1929. — Верес.-жовт. (чис. 4-5). — С. 44-45. — Без підп.
6. *Кияновська Л. О.* Боян / *Л. О. Кияновська* // Енциклопедія Сучасної України. — Київ, 2004. — Т. 3 : Біо-Бя. — С. 406-407.
7. Михайло Голинський. Спогади / упоряд.: *Г. Тихобаєва, І. Криворучка, Д. Білавич.* — Львів : Апріорі, 2006. — 616 с. ; 20 с. іл.
8. *Отсен Р.* [Без назви] / *Р. Отсен* // Боян (Львів-Дрогобич). — 1930. — Січ. (чис. 1). — С. 8-9.
9. [Повідомлення] // Українська Музика. — 1937. — Жовт. (чис. 8). — С. 112.
10. [Повідомлення] // Українська Музика. — 1938. — Січ. (чис. 1). — С. 14.
11. *Присутний.* [Без назви] / *Присутний* // Боян (Дрогобич). — 1929. — Лип.-серп. (чис. 2-3). — С. 21-22.
12. *П'юрко Б.* Проблеми масової музики / *Богдан П'юрко* // Українська Музика. — 1937. — Квіт. (чис. 2). — С. 20-22.
13. *С.* Огляд співацького та музичного життя / *С.* // Боян (Дрогобич). — 1929. — Верес.-жовт. (чис. 4-5). — С. 49-51.
14. *Савицький Р.* Хор Дмитра Котка / *Роман Савицький* // Українська Музика. — 1937. — Трав. (чис. 3). — С. 39-40.
15. *Ханик Л. Р.* Історія хорового товариства «Боян» / *Ханик Л. Р.* — Львів, 1999. — 123 с.
16. *Я. Д.* [Без назви] / *Я. Д.* // Боян (Львів-Дрогобич). — 1930. — Черв.-лип. (чис. 6-7). — С. 75-76.